

Mia Bašić, studentica IV. godine
Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu

USTAVNA DEMOKRACIJA I ODGOVORNOST

**Uredio: prof. dr. sc. Arsen Bačić, Znanstveno vijeće za državnu upravu,
pravosuđe i vladavinu prava, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti,
Zagreb, 2013., 189 stranica**

Pravo i pravosuđe u samim su temeljima svakog civiliziranog društva. Kao što bi ljudsko tijelo bez svoje konstitucije bilo tek nestabilna masa, tako ni u društvu ništa ne bi funkcioniralo da njegov kostur nije dobro postavljen. Ono što se u posljednje vrijeme dogodilo u Republici Hrvatskoj jest to da je bila prisiljena mijenjati svoje pravosudne okvire. Stotine tisuća stranica pravne stečevine preuzeli smo od Europske unije i to naglo, a sada to treba uklopiti u svakodnevni život i praksu. Budući da je RH u rekordnom roku prešla sve stepenice do članstva u EU, naše društvo još nije prihvatilo promjene koje su ga zadesile, a kamoli da ih je počelo primjenjivati u praksi. Pravi proces prilagodbe tek nas očekuje i realno je očekivati da će on biti jako dug. O ovoj temi raspravljalo se u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti 22. studenoga 2012. godine na okruglom stolu nazvanom „*Ustavna demokracija i odgovornost*“. Do sada je u HAZU održano devetnaest okruglih stolova gdje je Znanstveno vijeće za državnu upravu, pravosuđe i vladavinu prava raspravilo niz tema na području prava ili u vezi s njim, o čemu je u nakladničkom nizu „*Modernizacija prava*“ objavljeno devetnaest knjiga. Knjiga „*Ustavna demokracija i odgovornost*“ posljednja je u ovom nizu. Tema posljednjeg okruglog stola bio je odnos ustavne demokracije i odgovornosti ili teorija i praksa odgovornosti u ustavnoj demokraciji. Urednik ove knjige je prof. dr. sc. Arsen Bačić, član suradnik HAZU. Knjiga je izašla u nakladi HAZU, Zagreb, 2013., na 189 stranica. Na početku knjige stoje kratak sadržaj (str. 5), predgovor (str. 7 – 8) i otvaranje okruglog stola (str. 9 – 14) gdje su riječ imali akademik Jakša Barbić, akademik Zvonko Kusić i prof. dr. sc. A. Bačić, potom slijede uvodna izlaganja (str. 15 – 99) i rasprava (str. 100 – 182), te na kraju zatvaranje okruglog stola (str. 183 – 189). Razumljivo, ovdje ćemo nešto više reći o uvodnim izlaganjima, te ćemo navesti sudionike rasprave koja je potom uslijedila.

Prvi rad izložio je prof. dr. sc. Arsen Bačić na temu „*Konstitucionalizam, demokracija i odgovornost*“ (str. 17 – 46). U svom radu profesor Bačić navodi kako u svojoj dugoj povijesti konstitucionalizma načela ograničene vlade, odgovornosti i neovisnog sudstva i njihovi instrumenti nikada nisu bili omiljeni niti su dobivali stvarno i puno značenje. Suvremena ustavnodemokratska država, koja se na prijelazu iz XX. u XXI. stoljeće suočila s nizom teških i složenih uvjeta života i opstanka, uvelike se razlikuje od minimalne države s početka XIX. st. kada se u sve većem broju pojavljuju države s ustavnodemokratskim uređenjem,

tvrdi autor. Jednostavna projekcija narodne i vladine odgovornosti u razdobljima herojske uspostave ustavnodemokratskog sistema vlasti neusporediva je sa suvremenom pozicijom i ulogom suvremene države koju je sve teže razumjeti i držati pod kontrolom. Profesor nastavlja kako je u velikoj i aktivnoj državi sve teže održavati odgovorno odvijanje političkog procesa, a time i odgovornog ponašanja njegovih aktera te zaključuje da će se u sposobnosti naroda da afirmira odgovornost za one koji su ga iznevjerili, na ovaj ili onaj način, još dugo gledati kao na istinsko obilježje demokracije.

Drugi rad, „*Parlamentarna odgovornost – zaključci nakon tri desetljeća istraživanja*“ (str. 47 – 70), izložio je prof. dr. sc. Branko Smerdel s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Autor ovdje izlaže rezultate vlastitog istraživanja teorije i prakse parlamentarne odgovornosti izvršne vlasti tijekom tri i pol desetljeća. Profesor Smerdel naglašava kako zahtjevi za jačanjem javnog morala u politici pokazuju slabe rezultate, tako da je pozornost posljednjih desetljeća preusmjerena od velikih modelskih zahtjeva prema prividno malim ali sustavnim institucionalnim pomacima u odnosima izvršna vlast – parlament – sudstvo, uz neprocjenjivu važnost utjecaja javnosti. Narav parlamentarizma se definitivno promijenila i otvoreni su novi problemi, konstatira profesor. Smatra također da ustavna i politička teorija ne može zbog toga slijepo ostati na pozicijama klasične doktrine ministarske odgovornosti koja je u svom čistom obliku oduvijek bila neka vrsta fikcije oko koje su se prelamali bitni politički sukobi u demokracijama. Kako bismo ukazali na bitne probleme suvremenih parlamentarnih demokracija, profesor Smerdel zaključuje da se potrebno okrenuti: klasičnoj teoriji parlamentarizma; hrvatskim iskustvima koja povijesno idu dalje unatrag od dana uspostavljanja nezavisne države; suvremenim komparativnim europskim primjerima, kako bismo ustanovili stanje političke odgovornosti u suvremenim uvjetima sloma političke etike i preformuliranja svih klasičnih ustavnopravnih načela; novim pitanjima nadzora nad neovisnim regulatorima i već identificiranom financijskom vlasti, kao i posebnim protukorupcijskim institucijama odnosno vlastima.

Treći rad, „*Odgovornost ustavnog sudstva za ustavne norme*“ (str. 71 – 99), djelo je prof. dr. sc. Jasne Omejec, predsjednice Ustavnog suda RH. Autorica u ovom tekstu navodi nekoliko naglasaka iz rasprava koje su se održale u HAZU u sklopu projekta „*Modernizacija prava*“. Profesorica Omejec smatra da je, iako su 2000. godine stvorene pretpostavke da država zakorači prema stupnju pravnosti koji joj osigurava atribut stabilne ustavne demokracije i države svjesne temeljnih zahtjeva što proizlaze iz načela vladavine prava, združeni učinak svih navedenih pojava doveo do difuznog, u interesnom pogledu neartikuliranog kolektivnog nezadovoljstva građana, najpogodnijeg tla za razvitak populizma. Sukladno tome, od samog početka drugog razdoblja jačalo je i nepovjerenje građana u instituciju države, koje se s vremenom pretvorilo u istinsku krizu povjerenja, najgoru od svih kriza koje mogu zahvatiti suvremenu demokratsku državu. Omejec je također upozorila i na negativnu medijsku sliku o Ustavnom sudu RH koja je stvorena krajem 1999. i zadržala se do danas, a još je i dodatno osnažena općim nezadovoljstvom građana stanjem u zemlji, njihovim sve izraženijim kritikama

i sve većim padom povjerenja javnosti u državne institucije općenito. Na kraju, autorica zaključuje kako bi Ustavni sud trebao ostati dosljedan, što znači – biti svjestan svoje zakašnjele transformativne uloge i bezuvjetno ustrajati na ustavnom argumentu uvažavajući europske pravne standarde.

Nakon uvodnih izlaganja, održala se visoko kvalitetna rasprava u kojoj su sudjelovali redom: prof. dr. sc. Zvonimir Lauc, Pravni fakultet Sveučilišta u Osijeku (str. 103 – 110); prof. dr. sc. Robert Podolnjak, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu (str. 111 – 144); prof. dr. sc. Zlata Đurđević, PFZG (str. 144 – 148); akademik Davor Krapac (str. 149 – 151); dr. sc. Marin Mrčela, sudac Vrhovnog suda RH (str. 151 – 162); doc. dr. sc. Đorđe Gardašević, PFZG (str. 163 – 182).

Zaključno, vidimo kako pitanje odgovornosti još uvijek spada u repozitorij nerazjašnjenih pitanja hrvatske demokracije. Tko je odgovoran kome, za što i kada, ostaje nam još uvijek prilično nejasno. Odgovornost se prebacuje s jedne institucije na drugu, s jednoga pojedinca na drugoga, što nam nikako nije pokazatelj jednog stabilnog demokratskog društva. Međutim, o postojanju i vezi političke i neke druge odgovornosti, pravne, socijalne, etičke i druge, svjedoči nam ekstenzivna suvremena teorija i praksa, a o tome nam puno može kazati upravo izišla knjiga o ustavnoj demokraciji i odgovornosti.